

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος Πρωταγόρας (322a-d)

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἡύρετο. Οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ὥκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής —πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική— ἐζήτουν δὲ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· «Πότερον ὥς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὲ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω»; «Ἐπὶ πάντας», ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θὲς παρ' ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὥς νόσον πόλεως».

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι. . . φιλίας συναγωγοί».

Μονάδες 10

B1. «Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας»: Να ερμηνεύσετε τη φράση.

Μονάδες 10

B2. «Οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι . . . μετεχόντων»: Από ποιες φάσεις διέρχεται η προσπάθεια των ανθρώπων να δημιουργήσουν πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες, σύμφωνα με το απόσπασμα;

Μονάδες 10

B3. Με βάση το απόσπασμα «οὐ γὰρ ἂν γένοιτο . . . ὥς νόσον πόλεως» του πρωτότυπου κειμένου και το μεταφρασμένο απόσπασμα που ακολουθεί, να δικαιολογήσετε την επιβολή της θανατικής ποινής σε όσους δεν μετέχουν στην πολιτική αρετή, παρόλο που ο Δίας την είχε δωρίσει σε όλους.

Πλάτωνος Πρωταγόρας (326e)

Ὅτι το πράγμα αυτό¹ το θεωρούν διδακτό και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο επίπεδο, το αποδείξαμε ήδη. Ενώ όμως είναι το πράγμα αυτό διδακτό, αφού είναι κάτι που μπορεί να φροντίσει ¹ και να καλλιεργήσει κανείς, αυτοί διδάσκουν στους γιους τους τα άλλα, των οποίων η άγνοια δεν πρόκειται να επιφέρει ως ποινή τον θάνατο, αυτό όμως, την αρετή, που εάν τα αγόρια δεν τη μάθουν και δεν τη φροντίσουν, μπορεί να υποστούν ως ποινή και τον θάνατο και την εξορία και τη δήμευση της περιουσίας εκτός από τη θανάτωση και, με μια λέξη, τη συνολική καταστροφή του οίκου τους, αυτή δεν τη διδάσκουν και δεν τη φροντίζουν με κάθε δυνατή επιμέλεια! ¹ την αρετή

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω θέσεις, τη λέξη **Σωστό**, αν είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν είναι λανθασμένη:

α. Η δίκη και καταδίκη του Σωκράτη ήταν πολιτική δίωξη.

β. Ο Πλάτων με τα ταξίδια του στη Σικελία κατάφερε να εφαρμόσει το πολιτικό του όραμα.

γ. Ο Πλάτων ανέλαβε πολιτικά αξιώματα στην Αθήνα.

δ. Οι λογοτεχνικές ικανότητες του Πλάτωνα αποτυπώνονται στον «Πρωταγόρα».

ε. Στον διάλογο «Πρωταγόρας» ο Σωκράτης και ο Πρωταγόρας συμφώνησαν ότι η αρετή είναι διδακτή.

Μονάδες 10

B5. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της αρχαίας ελληνικής: **λοχαγός, ἀγαλλίασις, θρέψις, βαθμίς, ἄφιξις, ὄχυρός, διάδημα, νεογνός, ὀλέθριος, δεισιδαίμων.**

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Θουκυδίδου Ἱστορίαι Α. 15. 1-2 (εκδ. Teubner)

Τὰ μὲν οὖν ναυτικὰ τῶν Ἑλλήνων τοιαῦτα ἦν, τὰ τε παλαιὰ καὶ τὰ ὕστερον γένομενα. ἰσχὺν δὲ περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσσχόντες αὐτοῖς χρημάτων τε προσόδῳ καὶ ἄλλων ἀρχῇ· ἐπιπλέοντες γὰρ τὰς νήσους κατεστρέφοντο, καὶ μάλιστα ὅσοι μὴ διαρκῆ εἶχον χώραν. κατὰ γῆν δὲ πόλεμος, ὅθεν τισὶ καὶ δύναμις παρεγένετο, οὐδεὶς ξυνέστη· πάντες δὲ

¹ την αρετή

ἦσαν, ὅσοι καὶ ἐγένοντο, πρὸς ὁμόρους τοὺς σφετέρους ἑκάστοις, καὶ ἐκδήμους στρατείας πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ οὐκ ἐξῆσαν οἱ Ἕλληνες. οὐ γὰρ ξυνειστήκεσαν πρὸς τὰς μεγίστας πόλεις ὑπήκοοι, οὐδ' αὖ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἴσης κοινᾶς στρατείας ἐποιοῦντο [...].

ἐξῆσαν στρατείας= ἐκάναν εκστρατείες

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἦν	: το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα
ἐλαχίστην	:τη δοτική πληθυντικού του συγκριτικού βαθμού στο ίδιο γένος
προσοχόντες	:το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής του ίδιου χρόνου στην ίδια φωνή
ἐπιπλέοντες	:το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου στην ίδια φωνή
κατεστρέφοντο	:το τρίτο ενικό πρόσωπο προστακτικής παρακειμένου στην ίδια φωνή
μάλιστα	:τον θετικό βαθμό
διαρκῇ	: την κλητική ενικού του αρσενικού γένους
ἐκδήμους	: τη δοτική πληθυντικού του θηλυκού γένους
οὐδείς	: τη γενική ενικού του θηλυκού γένους
ἐξῆσαν	:το απαρέμφατο του αορίστου β'.

Μονάδες 10

Γ3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων: **τὰ ναυτικά, αὐτοῖς, ἄλλων (το πρώτο στο κείμενο), ἐπὶ καταστροφῇ, ὑπήκοοι.**

Μονάδες 5

Γ3.β. «**ἰσχὺν δὲ περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσοχόντες αὐτοῖς**»: Να μεταφέρετε την παραπάνω πρόταση στον πλάγιο λόγο με όλους τους δυνατούς τρόπους, με εξάρτηση από τη φράση: «**Ἄπαντες γινώσκουσι**».

μονάδες 5

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Με αυτά λοιπόν τα μέσα εφοδιασμένοι οι άνθρωποι κατοικούσαν στην αρχή διασκορπισμένοι, πόλεις όμως δεν υπήρχαν· κατασπαράσσονταν λοιπόν από τα θηρία, γιατί ήταν από κάθε άποψη πιο αδύναμοι από αυτά και οι

τεχνικές γνώσεις ήταν βέβαια βοηθός τους καλός για την ανεύρεση της τροφής, ανεπαρκείς όμως για τον πόλεμο με τα θηρία – γιατί δεν κατείχαν ακόμη την πολιτική τέχνη, μέρος της οποίας είναι η πολεμική τέχνη – επιδίωκαν λοιπόν να συγκεντρώνονται και να εξασφαλίζουν τη σωτηρία τους χτίζοντας πόλεις· κάθε φορά λοιπόν που συγκεντρώνονταν, αδικούσαν ο ένας τον άλλον, επειδή δεν είχαν την πολιτική τέχνη, με αποτέλεσμα να διασκορπίζονται και να απειλούνται με αφανισμό. Ο Δίας, λοιπόν, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως χαθεί ολότελα, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους και τον σεβασμό στους άγραφους νόμους και την αντίληψη περί του δικαίου, για να εξασφαλίζουν και την τάξη στις πόλεις και να αποτελούν τους συνεκτικούς δεσμούς φιλίας ανάμεσα στους ανθρώπους.

B1. Η δυναμική επέμβαση και αυτοθυσία του Προμηθέα έκανε τον άνθρωπο μέτοχο της θεϊκής κληρονομιάς. Οι τεχνικές γνώσεις του Ηφαίστου και η σοφία της Αθηνάς μαζί με τη φωτιά («ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί») του επέτρεψαν να δημιουργήσει τον τεχνικό πολιτισμό μεταβάλλοντας την όψη της φύσης, κατά κάποιο τρόπο σαν δημιουργός θεός.

Ο άνθρωπος έλαβε μέρος με τα στοιχεία αυτά στη θεϊκή ουσία, καθώς απέκτησε συγγένεια με τους θεούς και αναδείχτηκε μόνος απ' όλα τα ζώα συγγενής τους. Η έννοια της φωτιάς ως δυναμογόνου φυσικού στοιχείου αναπτύσσεται και στη φιλοσοφία του Ηρακλείτου, ο οποίος χαρακτηριστικά την αποκαλεί «ἄείζων πῦρ». Η μεταμορφωτική της δύναμη δεν μπορούσε παρά να θεωρηθεί ότι αποτελούσε αποκλειστικό κτήμα των θεών και ένα από τα μυστικά της δύναμής τους. Από τη στιγμή που ο Προμηθέας την έκλεψε από αυτούς και την πρόσφερε στους ανθρώπους, οι τελευταίοι είχαν την τύχη να λάβουν θεϊκό μερίδιο, να γίνουν μέτοχοι της θεϊκής ουσίας και δύναμης («θείας μετέσχε μοίρας»). Είναι θεϊκή, γιατί μέχρι τότε την κατείχαν οι θεοί και οι άνθρωποι την απέκτησαν με τη θεϊκή παρέμβαση του Προμηθέα. Τέλος είναι θεϊκή, γιατί επέτρεψε στον άνθρωπο να αναπτύξει πολιτισμό και κατά συνέπεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη των θεών. Καταληκτικά, η πρώτη και άμεση συνέπεια του δώρου της φωτιάς, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, είναι η εμφάνιση της θρησκείας.

B2. Στο απόσπασμα παρουσιάζεται η προσπάθεια των ανθρώπων να δημιουργήσουν πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες. Στο προμηθεϊκό στάδιο με την τεχνική του Ηφαίστου και τη σοφία της Αθηνάς τίθενται οι βάσεις του τεχνικού πολιτισμού και έτσι ο άνθρωπος όχι μόνο επιβιώνει, αλλά οδηγείται και σε μια ανώτερη μορφή ζωής σε σχέση με τα υπόλοιπα ζώα. Σε αυτό το προηθικό στάδιο οι άνθρωποι αφανίζονται από τα άγρια θηρία, καθώς η δημιουργική τέχνη αποδεικνύεται ανεπαρκής για την αντιμετώπισή τους. Γίνονται βέβαια προσπάθειες και σχηματίζονται οι πρώτες κοινωνίες, όμως,

επειδή δεν έχουν την τέχνη για την οργάνωση της πόλης, μέρος της οποίας είναι η πολεμική, διασκορπίζονται και καταστρέφονται. («Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι ... σκεδαννόμενοι διεφθείροντο.»)

Στη συνέχεια ο Δίας προσφέρει την αιδώ και τη δίκη σε όλους τους ανθρώπους. Η αιδώς είναι ο σεβασμός, το αίσθημα ντροπής που αισθάνεται ο κοινωνικός άνθρωπος για κάθε πράξη που προσκρούει στον καθιερωμένο ηθικό κώδικα. Η δίκη είναι το αίσθημα της δικαιοσύνης, ο σεβασμός των άγραφων και γραπτών νόμων και ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ανθρώπων. Με τα δώρα του Δία περνάμε στο ηθικό στάδιο συγκρότησης πολιτικών κοινωνιών. Εδώ σχηματίζονται οι πόλεις, που είναι ευρύτεροι συνοικισμοί, διέπονται από συγκεκριμένους νόμους και έχουν δικούς τους άρχοντες και δική τους πολιτική εξουσία στην οποία συμμετέχουν οι πολίτες. Κατά συνέπεια, κύριο στοιχείο του σταδίου αυτού και κορυφαίο του πολιτισμού είναι η αποδοχή από τους ανθρώπους κοινών ηθικών αξιών, η επιβολή του αμοιβαίου σεβασμού και των αρχών δικαιοσύνης, ο περιορισμός των κοινωνικών ανταγωνισμών και η εξάλειψη του κινδύνου αλληλοεξόντωσης («Ζεὺς οὖν ... πάντες μετεχόντων.»).

B3. Ο Δίας δίνει εντολή στον Ερμή να μοιράσει σε όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους την αιδώ και τη δίκη, γιατί μόνο έτσι μπορούν να συγκροτηθούν οργανωμένες κοινωνίες. Η σημασία και η αυστηρότητα του νόμου του Δία για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής τονίζεται από την επιβολή της θανατικής ποινής σε όποιον δε συμμορφώνεται με τις εντολές του. Η παρομοίωση όποιου δε συμμετέχει στην πολιτική αρετή με αρρώστια της πόλης υποδηλώνει πως αυτό το άτομο είναι επικίνδυνο για το κοινωνικό σύνολο και πρέπει να θανατωθεί, για να διαφυλαχθεί η τάξη και η ισορροπία του συνόλου («οὐ γὰρ ἂν γένοιντο . . . ὥς νόσον πόλεως»). Έτσι οι δύο αρετές συνδέονται και με τη δημόσια σωτηρία. Γι' αυτό γίνονται και προσπάθειες από τους άριστους πολιτικούς άνδρες να διδάξουν στα παιδιά τους την πολιτική αρετή, για να διασφαλιστεί η ύπαρξη του πολιτικού οικοδομήματος. Ο σοφιστής μάλιστα, θεωρεί πως είναι αδύνατον και παράλογο οι πολιτικοί άνδρες να διδάσκουν στα παιδιά τους άλλα πράγματα, που δεν είναι τόσο σημαντικά, και να μη τους διδάσκουν την πολιτική αρετή, η έλλειψη της οποίας επιφέρει βαρύτερες ποινές (εξορία, δήμευση περιουσιών) ή ακόμα και τον θάνατο.

Η ανάγκη ύπαρξης νόμου και τιμωρίας σε όποιον δεν έχει συνείδηση των δύο αρετών οφείλεται στο γεγονός πως ο Δίας δε μπορεί να εξασφαλίσει την καθολικότητά τους, αφού δεν αποτελούσαν μέρος της αρχικής τους φύσης. Η ανθρώπινη φύση φέρει, βέβαια, μέσα της τις καταβολές για να εξελιχθεί ηθικά. Συνεπώς, η αιδώ και η δίκη δόθηκαν ως δυνατότητες στον άνθρωπο και

είναι απαραίτητη η διδασκαλία τους, για να γίνουν κτήμα του. Σε αντίθετη περίπτωση είναι απολύτως δικαιολογημένη η επιβολή της ποινής.

B4.

α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Λάθος

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B5. λοχαγός-συναγωγοί

ἀγαλλίασις-ἀγάλματα

θρέψις-τροφήν

βαθμῖς-βωμούς

ἄφιξις-ἱκανή

ὄχυρός-μετέσχε

διάδημα-ὑποδέσεις

νεογνός- γένοιντο

ὀλέθριος- ἀπόλοιτο

δεισιδαίμων-δείσας

Γ1. Τέτοιες, λοιπόν, από τη μια έγιναν οι ναυτικές δυνάμεις των Ελλήνων, και όσες συνέβησαν παλιά και αργότερα. Από την άλλη, όμως, κέρδισαν σημαντική δύναμη όσοι έστρεψαν την προσοχή τους σ' αυτές και εξαιτίας της αύξησης των εισοδημάτων και εξαιτίας της κυριαρχίας στους άλλους. Διότι πλέοντας εναντίον των νησιών τα υποδούλωναν, και κυρίως όσοι δεν είχαν αρκετή γη. Στην ξηρά, από την άλλη, κανείς πόλεμος δεν έγινε, απ' όπου και σε κάποιους να επέλθει δύναμη. Όλοι, όμως, όσοι και έγιναν, συνέβησαν προς τους γείτονές τους σε καθένα χωριστά, και οι Έλληνες δεν έκαναν εκστρατείες σε πολύ μακρινές από τις δικές τους χώρες με σκοπό την καταστροφή άλλων (χωρών). Γιατί δεν παρατάχθηκαν ως σύμμαχοι με τις πιο μεγάλες πόλεις, ούτε πάλι οι ίδιοι έκαναν εκστρατείες από κοινού ως ίσοι.

Γ2. ἔσται

ἐλάττοσι

πρόσχωμεν

ἐπιπλεῖτε

κατεστράφθω

μάλα

διαρκές

ἐκδήμοις

οὐδεμιᾶς
ἐξελθεῖν

Γ3. α. Τὰ ναυτικὰ = υποκείμενο του ρήματος «ἦν» (αττική σύνταξη).

αὐτοῖς = αντικείμενο της μετοχής «οἱ προσσχόντες»

ἄλλων= ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική αντικειμενική στο «ἀρχῇ».

ἐπὶ καταστροφῇ = εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο «οὐκ ἐξῆσαν στρατείας ».

ὑπήκοοι = επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο εννοούμενο υποκείμενο του «ξυνειστήκεσαν» («οἱ Ἕλληνες»).

Γ3. β. Ἄπαντες γινώσκουσι ὅτι ἰσχὺν δὲ περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλάχιστην οἱ προσσχόντες αὐτοῖς. (ειδική πρόταση)

Ἄπαντες γινώσκουσι ἰσχὺν δὲ περιποιησαμένους ὅμως οὐκ ἐλάχιστην τοὺς προσχόντας αὐτοῖς. (κατηγορηματική μετοχή)

Ἄπαντες γινώσκουσι ἰσχὺν δὲ περιποιήσασθαι ὅμως οὐκ ἐλάχιστην τοὺς προσχόντας αὐτοῖς. (ειδικό απαρέμφατο)

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Μ. – ΛΙΑΒΑΡΗ Α. – ΧΑΝΙΩΤΗ Ν. – ΧΑΤΖΗΤΣΟΜΠΑΝΗ Μ.